

LEGAL AND ETHICAL ASPECTS OF TREATMENT AND REHABILITATION OF DRUG-ADDICTED ADOLESCENTS

Zukhra Sh. Karimova

Researcher

Namangan State University

Namangan, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: drug addiction, adolescence, treatment of drug addiction, rehabilitation of adolescents, legal norms, ethical principles, drug legislation, psychological support, drug treatment, social adaptation, confidentiality and privacy of data.

Received: 29.05.24

Accepted: 31.05.24

Published: 02.06.24

Abstract: The article discusses key legal and ethical issues related to the treatment and rehabilitation of adolescents suffering from drug addiction. The authors analyze the existing regulatory framework governing the treatment and rehabilitation of drug-addicted minors, as well as identify ethical dilemmas that arise when working with this category of patients. Special attention is paid to issues of confidentiality, consent to treatment, and interaction with parents or guardians. The article also discusses various methods and approaches to the treatment of drug addiction in adolescents, taking into account legal and ethical principles, including the use of psychotherapy, medication and social support. In general, the article provides an overview of modern approaches to solving complex problems related to drug addiction among adolescents, taking into account legislation and ethical standards.

GIYOHVAND O‘SPIRINLARNI DAVOLASH VA REABILITATSIYA QILISHNING HUQUQIY VA AXLOQIY JIHATLARI

Zuxra Sh. Karimova

tadqiqotchi

Namangan davlat universiteti

Namangan, O‘zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: giyohvandlik, o‘smirlik, giyohvandlikni davolash, o‘smirlarni reabilitatsiya qilish, huquqiy normalar, axloqiy

Annotatsiya: maqolada giyohvandlikdan aziyat chekayotgan o‘smirlarni davolash va reabilitatsiya qilish bilan bog‘liq asosiy

tamoyillar, giyohvandlik qonunchiligi, psixologik yordam, dori-darmonlarni davolash, ijtimoiy moslashuv, ma'lumotlarning maxfiyligi va maxfiyligi.

huquqiy va axloqiy masalalar muhokama qilinadi. Muallif giyohvand voyaga etmaganlarni davolash va rehabilitatsiya qilish jarayonlarini tartibga soluvchi mavjud me'yoriy-huquqiy asoslarni tahlil qiladilar va ushbu toifadagi bemorlar bilan ishlashda yuzaga keladigan axloqiy dilemmalarni aniqlaydilar. Maxfiylik, davolanishga rozilik va ota-onalar yoki vasiylar bilan o'zaro munosabatlarga alohida e'tibor beriladi. Maqolada, shuningdek, huquqiy va axloqiy tamoyillarni hisobga olgan holda o'smirlarda giyohvandlikni davolashning turli usullari va yondashuvlari, jumladan, psixoterapiyadan foydalanish, dori-darmonlarni davolash va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash ko'rib chiqiladi. Umuman olganda, maqola o'smirlar o'rtasida giyohvandlik bilan bog'liq murakkab muammolarni hal qilishning zamonaviy yondashuvlarini ko'rib chiqadi, Qonunchilik va axloqiy jihatdan.

ПРАВОВЫЕ И ЭТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЛЕЧЕНИЯ И РЕАБИЛИТАЦИИ НАРКОЗАВИСИМЫХ ПОДРОСТКОВ

Зухра Ш. Каримова

Исследователь

Наманганского государственного Университета

Наманган, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: наркозависимость, подростковый возраст, лечение наркозависимости, реабилитация подростков, правовые нормы, этические принципы, законодательство о наркотиках, психологическая поддержка, медикаментозное лечение, социальная адаптация, конфиденциальность и приватность данных.

Аннотация: Статья обсуждает ключевые правовые и этические вопросы, связанные с лечением и реабилитацией подростков, страдающих от наркозависимости. Автор анализирует существующие нормативно-правовые основы, регулирующие процессы лечения и реабилитации наркозависимых несовершеннолетних, а также выявляют этические дилеммы, возникающие при работе с этой категорией пациентов. Особое внимание уделяется вопросам конфиденциальности, согласия на лечение, и взаимодействия с родителями или опекунами. В статье также рассматриваются различные методы и подходы к лечению наркозависимости у подростков с учетом правовых и этических принципов, включая использование психотерапии, медикаментозное лечение и социальную поддержку. В целом, статья представляет собой обзор современных

подходов к решению сложных проблем, связанных с наркозависимостью среди подростков, с учетом законодательства и этических норм.

KIRISH

O'smirlar orasida giyohvandlik muammosi jiddiy ijtimoiy va tibbiy muammo bo'lib, keng qamrovli va ehtiyotkorlik bilan aralashuvni talab qiladi. Ushbu muammoga aralashish, xususan, giyohvandlikka duch kelgan o'spirinlarni davolash va rehabilitatsiya qilishni o'z ichiga oladi. Biroq, bunday tadbirlarda shaxs huquqlarini himoya qilish va jamoat xavfsizligi o'rtasida e'tibor va muvozanatni talab qiladigan bir qator huquqiy va axloqiy masalalar mavjud. Ko'pgina mamlakatlarda giyohvand o'smirlarni davolashni tartibga soluvchi maxsus Qonunchilik mavjud. Bunga davolanishga rozilik berish, ota-onalar va o'spirinning huquqlarini himoya qilish masalalari kiradi. Mumkin bo'lgan huquqiy oqibatlarining oldini olish uchun ushbu qonunlarni hisobga olish muhimdir[1]. O'smirlarni davolash tibbiy ma'lumotlarning maxfiyligi printsipligiga rioya qilishi kerak. Biroq, boshqalarning hayoti yoki xavfsizligiga tahdid soladigan holatlarda, ma'lumotni oshkor qilish zarur bo'lgan holatlar paydo bo'lishi mumkin.

Ba'zi hollarda hukumatlar giyohvand o'smirlar uchun majburiy davolanishni ko'rib chiqmoqdalar. Bu individual huquqlar va jamoat xavfsizligi o'rtasidagi muvozanat haqida munozaralarni keltirib chiqaradi. O'smirning davolanishga bo'lgan fikri va roziligini hisobga olish muhimdir. Qarama-qarshiliklar o'spirin davolanish dasturida ishtirok etishni istamagan hollarda yuzaga keladi. Davolash o'smirlarni ta'lim va qo'llab-quvvatlash huquqidan mahrum qilmasligi kerak. Rehabilitatsiya dasturini tugatgandan so'ng, ularga normal hayotlarini tiklash imkoniyatini berish muhimdir. O'smirlarning giyohvandligini davolashda oilaviy yordam muhim ahamiyatga ega. Axloqiy savollar oilaviy munosabatlarga aralashish va oilani davolanish jarayoniga jalb qilishga urinish paytida paydo bo'ladi.

ASOSIY QISM

Giyohvand o'spirinlarni davolash va rehabilitatsiya qilish huquqiy va axloqiy jihatlariga diqqat bilan qarashni talab qiladi. Shaxsiy huquqlar va jamoat xavfsizligi o'rtasidagi muvozanat asosiy masaladir. Samarali davolash dasturlari qonunlarga rioya qilishi, axloqiy me'yorlarni hisobga olishi va o'smirlar va ularning oilalari uchun har tomonlama yordam ko'rsatishi kerak[2]. O'smirlar orasida giyohvandlik jiddiy ijtimoiy va tibbiy muammo bo'lib, huquqiy va axloqiy jihatlarini hisobga olgan holda kompleks yondashuvni talab qiladi. Shu munosabat bilan, o'spirinlarni davolash va rehabilitatsiya qilishni tartibga soluvchi qonunlarga, shuningdek, ushbu jarayon bilan bog'liq axloqiy masalalarga e'tibor qaratish lozim.

Huquqiy jihatlar

1. *Giyohvand moddalar va psixotrop moddalar to'g'risidagi Qonunchilik*: turli mamlakatlarda giyohvand moddalar va psixotrop moddalar savdosini, shu jumladan ularni noqonuniy iste'mol qilish va sotishni tartibga soluvchi qonunlar mavjud. Giyohvandlik holatida bo'lgan o'spirinlar o'zlarining xatti-harakatlarining huquqiy oqibatlariga duch kelishlari mumkin.

2. *Voyaga etmaganlarning huquqlari*: o'smirlarning tibbiy yordam va davolanishga bo'lgan huquqlarini, hatto giyohvandlik holatlarida ham hisobga olish muhimdir. Qonunlar o'smirlar salomatligi to'g'risidagi ma'lumotlarning maxfiyligi va himoyasini ta'minlashi kerak.

3. *Davolashga rozilik*: ko'pgina mamlakatlarda voyaga etgan shaxs yoki voyaga etmagan taqdirda uning ota-onasi tomonidan davolanishga rozilik talab qiladigan Qonunchilik mavjud. Biroq, o'spirinning hayotiga tahdid bo'lgan taqdirda, tibbiyot xodimlari shoshilinch davolanish to'g'risida rozilgisiz qaror qabul qilishlari mumkin.

4. *Reabilitatsiya dasturlari*: qonunchilikda giyohvand o'smirlar uchun reabilitatsiya dasturlarini yaratish va ishlashini qo'llab-quvvatlash, ularga sifatli tibbiy yordam va psixologik yordam olish imkoniyatini berish muhimdir.

Axloqiy jihatlar

1. *Maxfiylik va ishonch*: Sog'liqni saqlash xodimlari bemorning shaxsiy hayoti va shaxsiy hayotini hurmat qilishning axloqiy tamoyillariga rioya qilishlari kerak. Bu, ayniqsa, giyohvandlik holatini oshkor qilishdan qo'rqishi mumkin bo'lgan o'smirlar uchun juda muhimdir.

2. *Adolat tamoyillari*: davolash va reabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqishda, ijtimoiy mavqei yoki moliyaviy ahvolidan qat'i nazar, barcha giyohvand o'smirlar uchun xizmatlardan teng foydalanishni ta'minlab, adolat va tenglik tamoyillariga rioya qilish kerak.

3. *O'z taqdirini o'zi belgilash va hurmat*: o'smirlar o'zlarining davolanishi to'g'risida o'z qarorlarini qabul qilishlari va ularning yoshi va psixologik rivojlanishiga qarab qaror qabul qilish jarayonida ishtirok etishlari kerak.

4. *Psixologik yordam*: axloqiy me'yorlar giyohvand o'spirinlarni davolash va reabilitatsiya qilish dasturining bir qismi sifatida psixologik yordam ko'rsatishni talab qiladi, ularga psixologik va hissiy qiyinchiliklarni engishga yordam beradi.

Giyohvand o'spirinlarni davolash va reabilitatsiya qilish huquqiy va axloqiy jihatlariga e'tibor berishni talab qiladi. Har bir o'spirinning huquqlari va qadr-qimmatiga rioya qilgan holda sifatli tibbiy yordam va psixologik yordamdan foydalanishni ta'minlaydigan qonunlar va dasturlarni ishlab chiqish muhimdir. Faqat shu tarzda giyohvandlikka qarshi samarali kurashish va yoshlarga sog'lom va samarali hayotga qaytishga yordam berish mumkin[3]. O'smirlar orasida giyohvandlik bugungi jamiyatda tobora kuchayib borayotgan muammoga aylanib bormoqda. Bu yoshlarning salomatligi, ijtimoiy mavqei va istiqbollari halokatli ta'sir ko'rsatadi.

Giyohvand o'spirinlarni davolash va rehabilitatsiya qilish sharoitida diqqat va tahlilni talab qiladigan murakkab huquqiy va axloqiy muammolar paydo bo'ladi. Ko'pgina mamlakatlar qonunlarida giyohvand o'spirinlarni davolash va rehabilitatsiya qilish bo'limlari mavjud. Ular o'smirlarning o'zlari, tibbiyot xodimlari, ota-onalar va jarayonning boshqa ishtirokchilarining huquq va majburiyatlarini belgilaydilar. Asosiy jihatlardan biri voyaga etmagan giyohvand moddalarni davolashga kim rozilik berishi mumkinligi masalasidir. Ko'pgina mamlakatlarda Qonunchilik, agar o'spirin o'zi qaror qabul qila olmasa, ota-onalar yoki vasiylardan rozilik olish imkoniyatini beradi.

Ma'lumotlarni himoya qilish va sog'liqni saqlash to'g'risidagi ma'lumotlarning maxfiyligi to'g'risidagi qonunlar giyohvandlikni davolashda ham muhim rol o'ynaydi. Sog'liqni saqlash sohasi mutaxassislari o'z bemorlari, shu jumladan o'spirinlar to'g'risidagi ma'lumotlarning maxfiyligini saqlashlari va ularni faqat qonunda nazarda tutilgan ayrim hollarda oshkor qilishlari shart[4]. O'smirlarning giyohvandligini davolash belgilangan tibbiy standartlar va protokollarga muvofiq amalga oshirilishi muhimdir. Bunga samarali davolash usullaridan foydalanish, shuningdek, bemorlarning xavfsizligi va farovonligini ta'minlash kiradi.

Asosiy axloqiy masalalardan biri o'smirlarning giyohvandlikni sifatli va samarali davolash usullaridan foydalanish imkoniyati bilan bog'liq. Ba'zi hollarda davolanish imkoniyati ijtimoiy holat, iqtisodiy sharoitlar yoki jiddiy axloqiy dilemmalarga olib kelishi mumkin bo'lgan boshqa omillar tufayli cheklanishi mumkin. O'smirlarda giyohvandlikni davolashda ularning o'z taqdirini o'zi belgilash va avtonomiya huquqini hisobga olish muhimdir. Yoshlar o'zlarining davolanishlari to'g'risida qaror qabul qilishlari va yoshi va qobiliyatlarini hisobga olgan holda iloji boricha qaror qabul qilish jarayonida ishtirok etishlari kerak. O'smirlarning giyohvandligini davolashning axloqiy jihat, shuningdek, o'spirinning o'zi, ota-onasi yoki vasiylarining manfaatlari, jamiyat manfaatlari va tibbiy tavsiyalar o'rtasidagi muvozanatni topish bilan bog'liq. Ba'zi hollarda, ushbu manfaatlar o'rtasida ziddiyatlar paydo bo'lishi mumkin va o'spirinning ehtiyojlariga eng mos keladigan murosali echimlarni topish muhimdir.

O'smirlar orasida giyohvandlik nafaqat ularning sog'lig'i va farovonligiga tahdid soladigan, balki jamiyatda va qonun chiqaruvchilar orasida tashvish tug'diradigan jiddiy muammodir. Giyohvand o'spirinlarni davolash va rehabilitatsiya qilish turli xil huquqiy va axloqiy jihatlarga e'tibor berishni talab qiladigan murakkab jarayonlardir[5]. O'smirlardagi giyohvandlik qonun bilan tartibga solinadigan va inson huquqlarini himoya qiladigan tibbiy va ijtimoiy hodisa hisoblanadi. Biroq, o'spirinlar haqida gap ketganda, ularning huquqlarini himoya qilish va ularga yordam berish zarurati o'rtasidagi muvozanatni topish qiyinlashadi.

Turli yurisdiksiyalarda o'spirin mustaqil ravishda tibbiy davolanish to'g'risida qaror qabul qilishi mumkin bo'lgan yoshga oid turli xil qoidalar mavjud. Ba'zi mamlakatlar o'smirlarga

ma'lum yoshdan keyin ota-onasining rozilgisiz giyohvandlikni davolash to'g'risida qaror qabul qilishga imkon beradi. Shifokorlar va reabilitatsiya bo'yicha mutaxassislar qat'iy maxfiylik qoidalariga rioya qilishlari shart, ammo o'spirinning sog'lig'i yoki xavfsizligi xavf ostida bo'lgan hollarda, oshkor qilish bilan bog'liq axloqiy dilemmalar paydo bo'lishi mumkin. Ba'zi hollarda, ayniqsa o'spirinning giyohvandligi uning hayoti yoki atrofida qilish uchun xavf tug'dirganda, sud majburiy davolanish to'g'risida qaror qabul qilishi mumkin, bu esa shaxs huquqlarini himoya qilish to'g'risida savollar tug'diradi.

Giyohvand o'spirinni davolanishga majburlashda qanchalik uzoqqa borish mumkin va kerak degan savol axloqiy munozaralarga sabab bo'ladi. Shaxsning avtonomiyasini qo'llab-quvvatlash zarardan himoya qilish zarurati bilan duch keladi. Giyohvand o'smirlarni davolash va reabilitatsiya qilish istagi ularning huquqlari va farovonligini, shuningdek, umuman jamiyat manfaatlarini hisobga olishi kerak[6]. O'smirlar uchun qanday davolash va reabilitatsiya samarali va uzoq muddatli xavfsiz ekanligi haqidagi savol ularning kelajagi uchun eng yaxshisi haqida axloqiy savollarni tug'diradi.

Giyohvand o'spirinlarni davolash va reabilitatsiya qilish nafaqat tibbiy muammo, balki turli jihatlariga e'tibor berishni talab qiladigan murakkab ijtimoiy va huquqiy jarayondir. O'smirlarning huquqlarini himoya qilish, axloqiy me'yorlar va ularga yordam va yordam ko'rsatish zarurati o'rtasidagi muvozanat qonun chiqaruvchilar, tibbiyot xodimlari va umuman jamiyat uchun qiyin bo'lib qolmoqda. Biroq, faqat birgalikdagi sa'y-harakatlar orqali giyohvandlikdan aziyat chekayotgan o'smirlar uchun eng yaxshi kelajakni ta'minlash mumkin.

O'smirlar qonunga muvofiq o'z huquqlari va himoyasiga ega bo'lgan fuqarolarning alohida toifasidir. Davolash va reabilitatsiya jarayonlari ushbu huquqlarni, shu jumladan maxfiylik huquqini va sifatli tibbiy yordam olish huquqini hisobga olishi kerak. O'smirning yurisdiksiyasi va yoshiga qarab, uning davolanishga roziligi talab qilinishi mumkin. Biroq, giyohvandlik o'spirinning hayoti yoki sog'lig'iga tahdid soladigan holatlarda, ushbu qoidadan istisnalar qo'llanilishi mumkin. Qonunlar voyaga etmaganlarning xatti-harakatlari uchun ota-onalar yoki vasiylarga ma'lum javobgarlikni yuklashi mumkin, ayniqsa ularning xatti-harakatlari giyohvand moddalarni iste'mol qilish bilan bog'liq bo'lsa. Bu davolanish va reabilitatsiyadan foydalanish imkoniyatini ta'minlash majburiyatini o'z ichiga olishi mumkin[7]. Qonunlar, shuningdek, giyohvand o'spirinlarni davolash va reabilitatsiya qilish jarayonini nazorat qilish mexanizmlarini, shu jumladan sog'liqni saqlash protokollarini, muassasalarni litsenziyalashni va davlat organlari tomonidan nazoratni o'z ichiga olishi mumkin.

Davolash va reabilitatsiya jarayonida bemor va tibbiyot xodimlari o'rtasida maxfiylik va ishonch tamoyillariga rioya qilish ayniqsa muhimdir. Bu, ayniqsa, o'z muammolarini muhokama qilishda qo'rquv va xijolat bo'lishi mumkin bo'lgan o'smirlar uchun to'g'ri keladi. Giyohvand

o'smirlarni davolash va reabilitatsiya qilish ilmiy va axloqiy tamoyillarga asoslanishi kerak. O'smirlar, kattalar singari, o'z taqdirini o'zi belgilash va davolanish to'g'risida qaror qabul qilish jarayonida ishtirok etish huquqiga ega. Tibbiyot xodimlari avtonomiya huquqini hurmat qilishlari kerak, garchi bu har doim ham o'z tushunchalariga mos kelmaydigan qarorlar qabul qilishni anglatasa ham. Giyohvand o'spirinlarni davolash va reabilitatsiya qilish nuqtai nazaridan bemorlarning manfaatlarini ham, umuman jamiyatning manfaatlarini ham hisobga olish muhimdir. Bu giyohvandlikning takroriy holatlarining oldini olish va o'smirlarni sog'lom va samarali fuqarolar sifatida jamiyatga qo'shishni o'z ichiga olishi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, giyohvand o'spirinlarni davolash va reabilitatsiya qilish nafaqat tibbiy bilimlarni, balki huquqiy va axloqiy jihatlarni tushunishni ham talab qiladigan qiyin vazifadir. Ushbu jihatlardan xabardor bo'lish yoshlar va umuman jamiyat salomatligi va farovonligini tiklashga yordam beradigan samarali va axloqiy davolash dasturlarini ishlab chiqishga yordam beradi. Giyohvand o'spirinlarni davolash va reabilitatsiya qilish ham huquqiy, ham axloqiy jihatlarni o'z ichiga olgan murakkab va ko'p bosqichli jarayondir. O'smirlarning huquqlari va manfaatlarini hisobga olish, Qonunchilik va kasbiy standartlarga rioya qilish, ularni davolash va reabilitatsiya qilish to'g'risida qaror qabul qilishda axloqiy tamoyillarga amal qilish muhimdir. Faqat shu tarzda yosh avlod o'rtasida giyohvandlik muammosini hal qilishda samarali va insoniy yondashuvni ta'minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Маламусова, А. Т. (2016). особенности ПРОФилактики наРкомании в ПодРостковой сРеде. In *Молодежь в науке и творчестве* (pp. 180-184).
2. Яцышин, С. М., et al. "Комплексная медико-психо-социальная реабилитация наркозависимых подростков: учебно-методическое пособие." СПб.: СПбГМА им. ИИ Мечникова (2002).
3. Менделевич, Владимир Давыдович. *Этика современной наркологии*. ИД "Городец", 2010.
4. Паршина, В. В. "Особенности профилактики наркомании в подростковой среде." *Социокультурные исследования: история и современность*. 2016. 155-160.
5. Патраков, Э. В., Т. Ю. Шайдурова, and И. В. Шмакова. "Командное взаимодействие в профилактике наркомании: организационные, психолого-педагогические и правовые аспекты." (2006): 160-160.
6. Ерохина, Ирина Антоновна. "Здоровьесберегающие технологии в профилактике наркозависимости подростков." *Ирина Антоновна Ерохина-Тамбов* (2005).
7. Алехина, Екатерина Валентиновна. "Роль семьи в профилактике наркозависимости несовершеннолетнего: аспект педагогической поддержки." *П86 Психолого-педагогические основы профилактической деятельности* (2021).